

Brüssel, 14.3.2018
COM(2018) 250 final

**KOMISJONI TEATIS EUROOPA PARLAMENDILE, EUROOPA ÜLEMKOGULE
JA NÕUKOGULE**

Euroopa rände tegevuskava rakendamise eduaruanne

1. SISSEJUHATUS

Euroopa rände tegevuskava on ulatuslik raamistik, millele EL rändega seotud tegevuses tugineb. Edusamme on tehtud tegevuskava kõigil peamistel töösuundadel, kuid rändeprobleemi ulatus ja rändesurve on jätkuvalt suured, võttes arvesse geopoliitiliselt ebakindlat olukorda ning pikaajalisi demograafilisi ja sotsiaalmajanduslikke suundumusi Euroopa naabruses ja kaugemal.

Käesolevas aruandes esitatakse ülevaade kõigil töösuundadel (k.a alaealiste kaitse valdkonnas)¹ toimunud arengust pärast komisjoni eelmise aruande avaldamist 2017. aasta novembris². Ühtlasi käsitletakse edusamme komisjon tegevuskava täitmisel, mille eesmärk on saavutada kokkulepe laiaulatusliku rändepaketi üle 2018. aasta juuniks. Komisjon esitles seda kava ELi juhtide kohtumisel detsembris 2017³. See näitlikustab töö laiaulatuslikku olemust ja vajadust jätkata ELi aktiivset tegutsemist igal rindel.

Lisaks sellele määratakse käesolevas aruandes kindlaks peamised meetmed, mis on vajalikud ELi tegevuse jätkuva tulemuslikkuse tagamiseks. Eelkõige on selleks vaja liikmesriikide ja ELi täiendavat ühisrahastust, et toetada ELi tegevust seoses rände välise mõõtmega.

2. OLUKORD PEAMISTEL RÄNDETEEDEL

Rändeolukord stabiliseerus 2017. aastal, kuid oli siiski endiselt keeruline. Ebaseaduslikke piiriületusi oli 2017. aastal ligikaudu 205 000, seega oli saabujaid 28 % vähem kui kriisieelsel 2014. aastal⁴. Olukord on siiski ebakindel ning langustrendi säilitamiseks jätkatakse 2018. aastal tööd kõigil rändeteedel. Surve riiklikele rändesüsteemidele on küll vähenenud, kuid püsib siiski kõrge. 2017. aastal esitati ELis 685 000 varjupaigataotlust (43 % vähem kui 2016. aastal), nende hulgas 160 000 taotlust lastelt,⁵ ning liikmesriigid väljastasid ligikaudu miljon esimese astme otsust varjupaigataotluste kohta⁶.

¹ COM(2017) 211 (final), 12.4.2017. Komisjon uuendab regulaarselt veebisaiti, kus antakse ülevaade lapsrändajate kaitset käsitlevas teatises esitatud meetmete rakendamise seisust. https://ec.europa.eu/info/strategy/justice-and-fundamental-rights/rights-child/children-migration_en.

² COM(2017) 669 final, 15.11.2017.

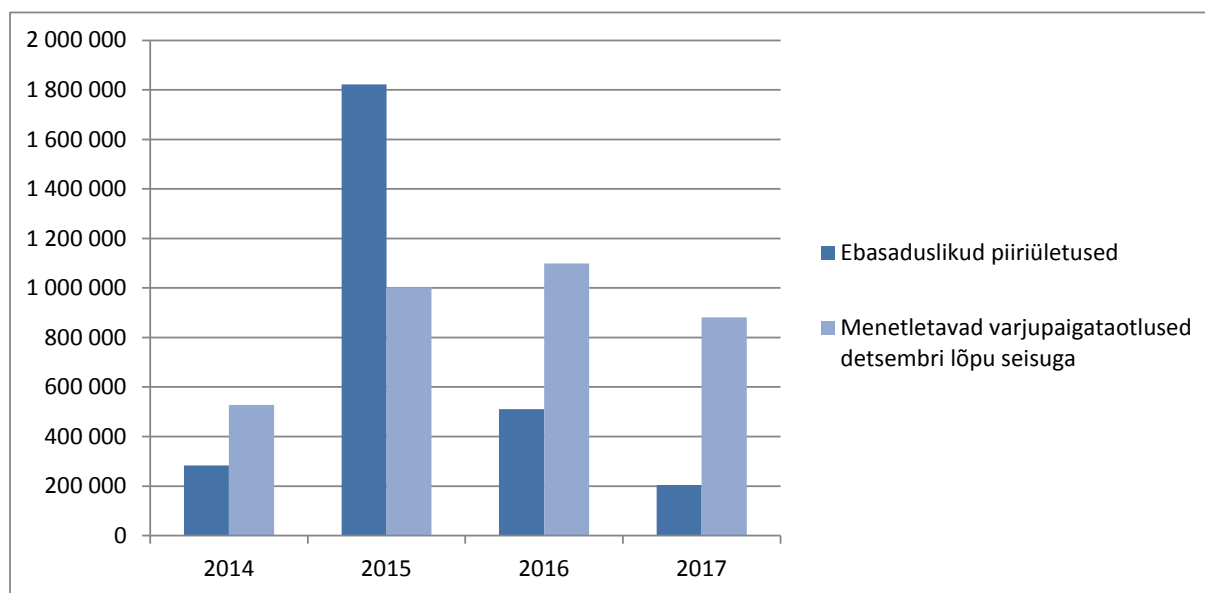
³ COM(2017) 820 final, 7.12.2017.

⁴ Euroopa Piiri- ja Rannikuvalve Ameti andmed.

⁵ ÜRO Lastefondi UNICEF andmed.

⁶ Euroopa Varjupaigaküsimuste Tugiameti andmed.

Avastatud ebaseaduslikud piiriületused ELi välispiiril ja aasta lõpus menetluses olnud varjupaigataotlused EL 28s – 2014–2017

Andmeallikas: Euroopa Piiri- ja Rannikuvalve Amet: avastatud ebaseaduslikud piiriületused ja Eurostat: menetluses olevad varjupaigataotlused. Märkus: 2017. aasta andmetest menetluses olevate varjupaigataotluste kohta on välja jäetud Hispaania ja Küpros, mille kohta andmed puuduvad.

Vahemere idaosa rändetee

Vahemere idaosa rändeteel on rändeliikumises jätkunud pärast ELi ja Türgi 2016. aasta märtsi avaldust välja kujunenud suundumus. 2017. aastal saabus Vahemere idaosa rändeteed pidi kokku 42 319 rändajat, 2016. aastal oli see arv 182 227⁷. 6. märtsi seisuga oli 2018. aastal **Kreeka saartele** saabunud 3 126 registreeritud rändajat, 2017. aasta samal perioodil oli saabujaid 2 689⁸. Rändajate päritolu osas on toimunud mõningad muutused. 2017. aastal olid saabujad peamiselt Süüria (40 %), Iraagi (19 %) ja Afganistani (11 %) kodakondsusega, 2018. aastal on see vahekord praeguse seisuga pisut muutunud: 32 % saabujatest on Süüria, 27 % Iraagi ja 13 % Afganistani päritolu.

Piiriületusi Türgist Itaaliasse, Küprosele, Bulgaariasse ja Rumeeniasse on viimasel ajal olnud väga vähe, kuid võrreldes varasemate aastatega on kasvanud ebaseaduslike piiriületuste arv Türgist **Kreekasse maismaapiiri kaudu**. Selliste piiriületuste arv suurenes 2017. aastal võrreldes 2016. aastaga 80 % ning ületas 5 500 piiri. 2018. aastal oli 4.–5. märtsi seisuga avastatud 838 piiriületamist, 2017. aasta samal perioodil oli neid 291. Tuleks märkida, et suurima osa piiriületajatest moodustavad Türgi kodanikud (50 % senistest piiriületustest sel aastal).

Lääne-Balkani rändetee

2018. aastal on Lääne-Balkani rändeteel jätkunud 2017. aastat iseloomustanud suhteline stabiilsus. Tugevam piirikontroll ning ELi liikmesriikide, ELi asutuste ja Lääne-Balkani riikide vaheline kooskõlastatud koostöö on muutnud keerulisemaks Lääne-Balkani rändeteed pidi toimuva ebaseadusliku transiidi. Kontrolli tugevdamine põhimarsruutidel võib siiski kaasa tuua uute marsruutide tekke või rände ümbersuunamise mujale.

⁷ Euroopa Piiri- ja Rannikuvalve Ameti andmed.

⁸ Kreeka politsei andmed.

Smugeldamisvõrgustikke võidakse kohandada ja kasutada võidakse uusi tegutsemisviise, sealhulgas meetodeid, mis asetavad rändajad smugeldajate kasumimarginaali säilitamiseks veelgi suuremasse ohtu. Seepärast tuleb jätkata jõupingutusi suundumuste jälgimiseks ning teha inimkaubitsejate vastu suunatud koostööd.

Enamik avastatud ebaseaduslikke piiriületusi välispiiril registreeriti ELi piiril Serbiaga. Lisaks on märke väiksemate rändeteede väljakujunemisest Albaania, Montenegro ning Bosnia ja Hertsegoviina kaudu Horvaatiasse ja Sloveeniasse. Jälgimist tuleb kindlasti jätkata, kuna üha suuremal arvul Iraani kodanikke püüab Lääne-Balkani riikide kaudu ELi siseneda. Selliste katsete hulk on viimastel kuudel suurenenud, mis langeb kokku Serbia otsusega kaotada Iraani kodanike jaoks viisanõue. Kõige rohkem registreeriti ebaseaduslikke ELi sisenemise katseid lennureisidel algusega Belgradist, kus kasutati pettuse teel omandatud dokumente. Lisaks tuleb hoolikalt jälgida rändeliikumist Lääne-Balkani riikidest tagasi Kreekasse, kuna 2017. aastal täheldati Albaaniast Kreekasse suunduva rändevoo märgatavat suurenemist; selle üldine tase jäi siiski madalaks⁹.

Vahemere keskosa rändetee

Komisjon on pööranud erilist tähelepanu rändevoojude juhtimisele Vahemere keskosa rändeteel, tuginedes rändelasele partnerlusraamistikule¹⁰ ja Malta deklaratsioonile¹¹. Kuigi 2017. aasta juuli keskpaigast alates on Liibüast teeasujate arv märkimisväärselt vähenenud, on seda rändeteed pidi meritsi Euroopasse saabujate arv siiski suurim. 2017. aastal tuli seda teed pidi Itaaliasse 119 369 inimest – 34 % vähem kui 2016. aastal. 6. märtsi seisuga oli 2018. aastal saabunud 5 457, mis on 65 % vähem kui registreeriti 2017. aasta samal perioodil. Seda rändeteed pidi saabujate koosseis on 2018. aastal märgatavalt muutunud: põhiosa on Eritrea (24 %), Tuneesia (20 %) ja Nigeeria (6 %) päritolu. 2017. aastal saabusid suurimad rändajate rühmad seevastu Nigeeriast (15 %), Guineast (8 %) ja Côte d'Ivoire'ist (8 %).

Peale selle on jätkuvalt oluliselt suurenenud lahkumiste arv Tuneesiast Itaalia suunas: 2018. aastal on seni ligikaudu 20 % rändajatest (kõik rahvused) saanud Tuneesiast.

Merel hukkunute arv on sarnaselt 2017. aastaga ka 2018. aastal vähenenud. Alates 1. veebruarist 2016 on Itaalia rannikuvalvet toetavate ELi operatsioonide käigus päästetud rohkem kui 286 300 rändajat. Rahvusvahelise Migratsiooniorganisatsiooni andmetel päästis Liibüa rannikuvalve 2017. aastal Liibüa territoriaalvetes rohkem kui 20 300 ja jaanuaris 2018 rohkem kui 2 000 inimest. Sellele aitas ka kaasa meeskonnaliikmete koolitamisel kasutatud laevade üleandmine Itaalia poolt. See rändetee on siiski endiselt väga ohtlik, kuna smugeldajad on kohandanud oma tegevust viisil, mis seab rändajad veelgi suuremasse ohtu. 2017. aastal hukkus ja kadus merel hinnanguliselt 2 853 inimest, mis on 38 % vähem kui 2016. aastal¹². Otsingu- ja päästeoperatsioone korraldati ka Nigeri kõrbes: 2017. aastal viidi ohutusse kohta üle 2 000 rändaja, 1 100 neist koos Rahvusvahelise Migratsiooniorganisatsiooniga korraldatud ühiste otsingu- ja päästeoperatsioonide käigus.

Vahemere lääneosa rändetee

⁹ Võrreldes 2016. aasta sama ajavahemikuga suurenes see ajavahemikul 2017. aasta jaanuarist novembrini 25 % (allikas: Euroopa Piiri- ja Rannikuvalve Amet).

¹⁰ COM(2016) 385 (final), 7.6.2016.

¹¹ <http://www.consilium.europa.eu/et/press/press-releases/2017/01/03-malta-declaration/>

¹² Allikas: IOM, Missing Migrants Project (<https://missingmigrants.iom.int/region/mediterranean>).

Vahemere lääneosa / Atlandi rändeteed pidi saabujate arv hakkas kasvama juunis 2017 ja see suundumus jätkub. 2017. aastal saabus seda teed pidi Hispaaniasse 28 349 rändajat, s.o kaks korda rohkem kui 2016. aastal. See arv kajastab sagenenud maismaapiiri ületamise katseid Hispaania Ceuta ja Melilla autonoomsetes linnades, merepiiri ületamisi Marokost ja Alžeerias ning lennureise Dakari ja Casablanca lennujaamadest. Hispaaniasse oli 4. märtsiks 2018 saabunud Vahemere lääneosa ja Atlandi rändeteed pidi ning Ceuta ja Melilla kaudu kokku 3 804 rändajat, mis on peaaegu 17 % rohkem kui 2017. aastal samal ajal (3 260)¹³. 2018. aastal on seda teed pidi saabunud registreeritud ebaseaduslikud rändajad olnud peamiselt Guinea (17 %), Maroko (17 %), Mali (15 %), Côte d'Ivoire'i (13 %) ja Gambia (7 %) päritolu. 2017. aastal olid saabujate hulgas enamikus Maroko (21 %), Alžeeria (18 %), Côte d'Ivoire'i (14 %), Guinea (13 %) ja Gambia (11 %) kodanikud.

3. ELi TOETUS RÄNDE HALDAMISEKS

Vahemere idaosa rändetee – Toetus Kreekale ja Bulgaariale

ELi poolt liikmesriikidele antava toetuse põhielement on jätkuvalt **esmise vastuvõtu süsteem**. Hoolimata edusammudest tingimuste parandamisel olemasolevates rajatistes, ei ole Kreeka esmise vastuvõtu keskustes ikka veel piisavalt kohti. 8. märtsil viibis saartel 12 926 rändajat (10 020 neist esmise vastuvõtu keskustes), mis on oluliselt rohkem kui ametlik olemasolevate kohtade arv (vähem kui 8 000). Jõupingutusi on tehtud nii majutussuutlikkuse suurendamiseks kui ka rajatiste talveks valmisoleku tagamiseks. Moriasse on paigaldatud 60 uut majutusüksust, mille kaudu lisanduvad täiendavad 700 kohta. Kosil ja Lérosel on tingimused paranenud. Probleemiks on siiski täiendavate vastuvõtukeskuste ja väljasaatmiseelsete kinnipidamiskohtade jaoks asukohtade pakkumine kohalike ametiasutuste poolt. Kreeka ametiasutused peaksid leidma riikliku programmi raames saartel kohe lahenduse tõlketeenuse pakkumise probleemile.

Üldiselt on saartel ja ka maismaal pidevalt puudu sobivatest saatjata alaealistele mõeldud varjupaikadest. Kreeka ametiasutused peaksid ELi rahalisel toel kiirendama protsessi 2 000 täiendava vastuvõtukoha loomiseks saatjata alaealistele kogu Kreeka territooriumil. Kõikides Kreeka esmise vastuvõtu keskustes on ametisse määratud ja välja koolitatud lastekaitserühmad. See on olnud osa laiematest jõupingutustest, mille eesmärk on prioriseerida lapsrändajate vajadusi tulenevalt komisjoni 2017. aasta aprilli teatisest.

Kõigi nende meetmete täitmine eeldab Kreeka ametiasutustelt pidevat järelevalvet, et saavutada konkreetseid ja püsivaid tulemusi.

2018. aasta 7. märtsi seisuga oli Kreekast **ümber paigutatud** 21 847 inimest, nende hulgas 513 saatjata alaealist. Kreekas ootab ümberpaigutamist veel 149 inimest, sealhulgas 32 saatjata alaealist, kelle ümberpaigutamise taotlused on heaks kiidetud¹⁴.

EL jätkab märkimisväärse **rahalise toetuse andmist Kreekale**, et lahendada rändega seotud probleeme. Komisjon on alates 2015. aasta algusest hädaabina välja maksnud 393 miljonit eurot, mis täiendab 2014.–2020. aasta riiklike programmide raames kättesaadavaks tehtud

¹³ Euroopa Piiri- ja Rannikuvalve Ameti andmed. 2018. aasta jaanuari ja veebruari andmed hõlmavad Vahemere lääneosa rändeteed pidi meritsi ja Atlandi rändeteed pidi saabujaid.

¹⁴ Ümber paigutatakse need taotlejad peamiselt Iirimaale (131) ja Saksamaale (18). Lisaks on veel 20 taotlust, mille kohta Kreeka ametiasutused alles ootavad Saksamaalt vastust.

561 miljoni euro suurust summat. Erakorralise toetuse rahastamisvahendist¹⁵ tehti 2016.–2017. aastal väljamakseid rohkem kui 440 miljoni euro ulatuses ning 2018. aastaks on toetuseks ette nähtud 198 miljonit eurot. Detsembris 2017 välja töötatud 2018. aasta rahastamiskavas määrati kindlaks põhivajadused ning sellega alustatakse järgjärgulist üleminekut erakorralistelt vahenditelt Kreeka riikliku programmi raames eraldatud vahendite kasutamisele.

ELi 24 miljoni euro suurune panus Rahvusvahelise Migratsiooniorganisatsiooni poolt rakendatavasse toetatud vabatahtliku tagasipöördumise ja taasintegreerimise programmi aitas 2017. aastal 5 656 rändajal (1 683 neist asusid saartel) naasta oma päritoluriiki. 2018. aastal on 1. märtsi seisuga selle programmi toel koju tagasi pöördunud 760 rändajat, 242 neist saartelt. Koostöös ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Ametiga rahastab EL ulatuslikku programmi vastuvõtusuutlikkuse suurendamiseks maismaal, mille eesmärk on leida 2018. aasta keskpaigaks üürikava alusel maismaal majutuskohat 25 000 inimesele. Lisaks sellele näeb üürikava ette 2 000 majutuskoha kättesaadavaks tegemist saartel. Kava on tulemuslikult kohandatud, et katta esilekerkinud vajadusi.

Teine Kreekale antava toetuse oluline osa on **ELi ametite** töö. Euroopa Varjupaigaküsimuste Tugiameti alluvuses töötavad meeskonnad aitavad Kreeka ametiasutusi võimalike rahvusvahelise kaitse saajate tuvastamisel ja nende taotluste registreerimisel ning annavad olulist teavet rändajatele. Ekspertid annavad nõu kodakondsuse kindlaksmääramisel ning aitavad tuvastada võimalikke dokumendipettusi. Kreeka varjupaigataotlustega tegeleva apellatsioonikomisjoni juures töötab 14 eksperti, kes aitavad kõrvaldada kitsaskohti ja kiirendada otsuste tegemist. 2018. aastal pööratakse erilist tähelepanu Kreeka ametiasutuste abistamisele vastuvõtutingimuste järelevalvesüsteemi väljatöötamisel ja rakendamisel. 7. märtsi seisuga töötas Kreekas tugiameti juures kokku 72 liikmesriikide eksperti, keda toetasid 76 ajutist töötajat ja 84 tõlki.

Euroopa Piiri- ja Rannikuvalve Ameti alluvuses töötas 5. märtsi 2018. aasta seisuga Kreeka mere- ja maismaapiiril 801 eksperti. See aitab ametiasutustel rakendada esmase vastuvõtu süsteemi, sealhulgas rändajate isikut tuvastada, neid registreerida ja nende sõrmejälgi võtta, tagada tõhusat kontrolli välispiiril, tegeleda teisese rändega ning lihtsustada tagasisaatmist. Lisaks rahastab amet 280 Kreeka politseiametniku lähetamist. Alates septembrist 2016 on Kreekasse lähetatud mitu Europoli ekspertide rühma, kes teevad teisest julgeolekukontrolli. 2018. aasta 5. märtsi seisuga töötas Kreekas viies eri asukohas kokku 19 Europoli külalisametnikku ja 2 Europoli töötajat. Europoli külalisametniku kontseptsiooni hindamisel¹⁶ 2017. aasta lõpus jõuti järeldusele, et „*Europoli külalisametnike kohalolu [...] on tõhusa teisese julgeolekukontrolli läbiviimiseks mõõdapääsmatu*“. Hinnang sisaldas ka tervet hulka soovitusi süsteemi tõhususe suurendamiseks ja selle täieliku potentsiaali saavutamiseks.

Lisaks annab EL rände ja piirihalduse valdkonnas märkimisväärt rahalist abi ka **Bulgaariale**. Bulgaariale on riiklike programmide raames eraldatud 97,1 miljonit eurot. Vahehindamise tulemuste alusel eraldatakse Sisejulgeolekufondi välispiiride rahastamisvahendist veel täiendavad 10,5 miljonit eurot. Lisaks sellele on alates 2015. aasta algusest hädaabina välja makstud 172 miljonit eurot. Riiklike programmide rakendamisel

¹⁵ Loodud nõukogu 15. märtsi 2016. aasta määrusega (EL) 2016/369 erakorralise toetuse andmise kohta liidus.

¹⁶ Itaalia ja Kreeka lähetusi hõlmava Europoli külalisametniku kontseptsiooni hindamise viis läbi töörühm, kuhu kuulusid Europoli, komisjoni ja mitme liikmesriigi (lisaks Kreekale ja Itaaliale ka Bulgaaria, Prantsusmaa, Saksamaa, Poola ja Madalmaade) esindajad. Europoli haldusnõukogu kinnitas 13. detsembril 2017 hindamisaruande lõppversiooni ning leppis kokku, et Europoli koostab tegevuskava soovitude täitmiseks.

tehtud edusammud on rahuldavad, kuid hädaabi rakendamist tuleks kiirendada. Kuna liikmesriigid ei ole saanud piisavalt eksperte, on Euroopa Piiri- ja Rannikuvalve Ameti lähetatud töötajate arv vajalikust väiksem – 28. märtsi 2018. aasta seisuga on puudu 42 eksperti.

ELi-Türgi avaldus

ELi-Türgi avaldus annab jätkuvalt konkreetseid tulemusi, vähendades ebaseaduslike ja ohtlike merereiside arvu ja aidates päästa Egeuse merel inimelusid, tehes seda muu hulgas rahvusvahelist kaitset vajavate süürlaste ümberasustamise kaudu. Türgi piirivalve jätkas oma patrullitegevust. Merel hukkunute arv on oluliselt vähenenud: 2017. aastal hukkus merel 62 inimest, 2016. aastal aga 434¹⁷.

ELi-Türgi avalduse rakendamisel on **Türgi pagulasrahastu** kaudu antud praktilist abi Süüria pagulastele ja vastuvõtivatele kogukondadele Türgis. Rahastu on osutunud üheks kiireimaks ja tõhusaimaks ELi toetusmehhanismiks. Projektide kavandamine ja rakendamine toimus tihedas koostöös Türgi ametiasutustega¹⁸. Kolme miljardi euro suurune rahastu alustas tööd enneolematult kiiresti – 2017. aasta lõpuks oli see täielikult lepingutega kaetud ja praeguseks on kõik 72 projekti töös¹⁹. Rohkem kui 1,85 miljardit eurot on juba välja makstud. Rahastu suur edu nii osana ELi-Türgi üldisest strateegiast kui ka olulise toetuse pakkujana pagulastele kohapeal kajastab ilmekalt ELi, liikmesriikide ja Türgi vahelist koostööd.

Hädaolukorra sotsiaalse turvavõrgu raames tehakse 1,2 miljonile kõige haavatavamale pagulasele rahastust igakuiseid sularaha ülekandeid. Rahastu abil on 312 000 last õppinud türgi keelt ja õppematerjale on ostetud 500 000 õpilasele. Rahastatud on ka ligikaudu 764 000 pagulase esmatasandi tervishoiukonsultatsioone ning vaksineeritud on 217 000 Süüria pagulasest väikelast (vt 2. lisa)²⁰.

Rahastamise jagamine ELi ja liikmesriikide vahel on võimaldanud teha koostööd rahastu haldamisel. Selle töö keskmes on komitee, kus kõik liikmesriigid osalevad otsuste tegemises ning kus Türgil on vaatlajastatus. Selline lähenemisviis on osutunud väga tulemuslikuks, kuid üksnes ELi rahastamise puhul ei oleks see mõeldav. ELi-Türgi avalduses on sätestatud: „*Kui hakkab kätte jõudma olukord, kus need vahendid on täiel määral ära kasutatud [...], eraldab EL [...] täiendavalt veel 3 miljardit eurot 2018. aasta lõpuni*”²¹. Selle olulise töö jätkamine tähendab, et EL peaks nüüd tegema kättesaadavaks finantsabi järgmise, 3 miljardi euro suuruse osa. Komisjon võtab täna vastu sellekohase otsuse²². Vajadus rahastada ELi eelarvest ka muid projekte, eelkõige käesolevas aruandes kirjeldatud muid rändega seotud vajadusi, tähendab, et maksimaalne rahaline toetus ELi eelarvest on 1 miljard eurot ning et ülejäänud 2 miljardit eurot peaksid liikmesriigid rahastama samadel alustel kui esimese osa puhul. Selleks et vältida lünki rahastamises, tuleks järgmise osaga seotud esimesed lepingud allkirjastada 2018. aasta suvel.

Tähtis on olnud ka komisjoni ja ELi ametite töö Kreeka varjupaigatalituse ja apellatsioonikomiteede toetuseks, et kiirendada varjupaigataotleste läbivaatamist ja seega ka

¹⁷ Allikas: IOM, Missing Migrants Project (<https://missingmigrants.iom.int/region/mediterranean>).

¹⁸ Täielik teave on kättesaadav projektide tabelis veebisaidil https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/facility_table.pdf.

¹⁹ Ühe projekti puhul on kaasallkiri veel andmata.

²⁰ COM(2018) 91/3 final, 14.3.2018.

²¹ <http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/02/03/refugee-facility-for-turkey/>

²² C(2018) 1500, 14.3.2018.

ELi-Türgi avalduse kohaseid tagasisaatmisi²³. Selle töö tulemusena on olukord paranenud, muu hulgas on enamikul saartest oluliselt vähenenud mahajäämus esimese astme otsuste tegemisel. Keskmine varjupaigataotluste menetlemisele kuluv aeg on esimeses astmes vähenenud ligikaudu kahele kuule. Mitmed eelmistes aruannetes esile toodud probleemid paraku siiski püsivad²⁴.

Varjupaigataotluste kiirem menetlemine on hädavajalik, et tõsta Türki tagasisaatmiste tempot. Alates märtsist 2016 on registreeritud 2 164 inimese tagasisaatmine²⁵ ning 9. märtsiks 2018 oli neist vaid 563 tagasi saadetud seetõttu, et nende varjupaigataotluse kohta tehti teises astmes tagasilükkav kohtuotsus. Loodeti, et riiginõukogu kauaoodatud otsus annab apellatsioonikomiteede tegevusele suurema õiguskindluse, kuid menetluste tõhusus on pärast otsuse jõustumist vaid pisut suurenenud. Kreeka valitsus vaatab praegu läbi Kreeka asjakohaseid varjupaigalaaseid õigusakte ning kaalub muudatusi, mis aitaksid vähendada viivitusi ja viiksid apellatsioonkaebuste peatava mõju kohaldamisala kooskõlla ELi õigusega, ning millega nähtaks ette rangemad tähtajad menetluse algatamiseks kõrgemas halduskohtus ja hilisemate taotluste läbivaatamiseks. Järgmise sammuna esitatakse muudatusettepanekud kinnitamiseks Kreeka parlamendile.

Jätkuv saabumine Egeuse mere saartele ning tagasisaatmiste aeglane tempo on pannud surve alla esmase vastuvõtu keskuste vastuvõtusuutlikkuse. Kreeka ametiasutused on olukorra lahendamiseks viinud haavatavad varjupaigataotlejad maismaale. ELi-Türgi avalduse tõhusa rakendamise tagamiseks on kokku lepitud rangemates kriteeriumides haavatavate varjupaigataotlejate kindlakstegemiseks. Haavatavuse mõiste ühtlustamiseks kasutatakse näidisvormi ja ettevalmistamisel on praktiline käsiraamat.

Türgist ümberasustamine jätkub ELi-Türgi avalduse kohaselt, kuid see toimub aeglasemas tempos kui ajavahemikul maist oktoobrini 2017, mil asustati ümber rekordarv süürlasi. Kui 2017. aastal osales avalduse kohases ümberpaigutamises 16 liikmesriiki, siis sel aastal on seni panustanud vaid vähesed. Oluline on säilitada stabiilset tempot ja liikmesriikide osalemist ümberasustamiskavas. Pärast novembrikuise eduaruande avaldamist on ümber asustatud 1 122 inimest, seega on alates avalduse allkirjastamisest kokku ümber asustatud 12 476 inimest²⁶. Liikmesriigid kinnitasid 2017. aasta detsembris **vabatahtliku humanitaarsetel põhjustel vastuvõtmise kava** standardse töökorra ja seega peaks kava käivituma. Kõik ELi-Türgi avaldusega ette nähtud kava käivitamiseks vajalikud elemendid ja tingimused on nüüdseks täidetud. See tagab ümberasustamise jätkumise ning loob turvalise ja seadusliku alternatiivi ELi suunduvale ebaseaduslikule rändele.

Mis puutub **viisanõude kaotamise tegevuskava** rakendamisse veebruari alguses, siis Türgi esitas Euroopa Komisjonile töökava selle kohta, kuidas ta kavatseb täita seitset seni täitmata viisanõude kaotamise kriteeriumi²⁷. Komisjon hindab Türgi ettepanekuid ning sellele järgnevad konsultatsioonid Türgi osapooltega.

²³ Liikmesriikidest on Euroopa Varjupaigaküsimuste Tugiameti kaudu lähetatud 57 riiklikku ekspert, et toetada ELi-Türgi avalduse rakendamist Kreekas.

²⁴ Vt COM(2017) 470 final, 6.9.2017 ja COM (2017) 669 final, 16.11.2017.

²⁵ Alates 20. märtsist 2016 on ELi-Türgi avalduse alusel Türki tagasi saadetud 1 563 inimest ja Kreeka-Türgi kahepoolse protokollil alusel 601 inimest.

²⁶ Seni on süürlasi Türgist ümber asustanud 16 liikmesriiki: Austria, Belgia, Horvaatia, Eesti, Soome, Prantsusmaa, Saksamaa, Itaalia, Läti, Leedu, Luksemburg, Malta, Madalmaad, Portugal, Hispaania ja Rootsi.

²⁷ Vt COM(2017) 470 final, 6.9.2017.

ELi-Türgi koostöö täiendusena tuleb jätkata tööd olukorra lahendamiseks **Süürias ja selle naaberriikides**, kus suurimaks väljakutseks on tohutu arvu pagulaste aitamine. EL ja ÜRO korraldavad 24.–25. aprillil 2018 Süüria-teemalise konverentsi, kus EL kavatseb võtta varasemate meetmetega sarnaseid kohustusi. 2017. aasta aprillis nõustus EL tegema 2018. aasta eelarvest kättesaadavaks **560 miljonit eurot** abi- ja kaitsevajaduste katmiseks. Jordaania ja Liibanon jätkavad pagulaste toimetuleku toetamist vastuvõtvates kogukondades ning mõlemad riigid on teinud olulisi samme hariduse kättesaadavaks muutmiseks kõigile pagulaslastele. EL jätkab toetuse andmist Liibanonile (334 miljonit eurot, lepinguid on sõlmitud summas 247 miljonit eurot) ja Jordaaniale (228 miljonit eurot, lepinguid on sõlmitud summas 126 miljonit eurot), pidades prioriteetseks kaitse ja abi pakkumist kõige haavatavamatele.

Lääne-Balkani rändetee

Ebaseaduslike piiriületuste arv sellel rändeteel on stabiliseerunud suhteliselt madalal tasemel, kuid smugeldamise tase on püsinud kõrge. Euroopa Piiri- ja Rannikuvalve Amet ja Albaania parafeerisid 12. veebruaril 2018 lepingu, mis võimaldab ametil pakkuda abi välispiiri haldamisel ning saata rühmi kiiresti Albaania territooriumile, kui rändevõrgudes peaks toimuma ootamatu muutus. Komisjon peab praegu läbirääkimisi sarnaste lepingute sõlmimiseks Serbia ja endise Jugoslaavia Makedoonia vabariigiga.

Komisjon pakub Lääne-Balkani rände- ja pagulaskriisile reageerimiseks ELi rahastust ning jätkab ka koostöö ja teabevahetuse lihtsustamist muu hulgas iga kahe nädala tagant toimuvate videokonverentsidega rändetee äärde jäävate riikidega. Lisaks pakub komisjon olulist tuge rände haldamise parandamiseks selles piirkonnas. Seda kohustust kinnitati hiljuti vastu võetud strateegias „Lääne-Balkani riikide reaalne ELiga ühinemise väljavaade ning ELi tõhustatud koostöö nende riikidega“²⁸. Rahvusvahelise Migratsiooniorganisatsiooni abiga on 7. märtsiks 2018 toimunud 53 toetatud vabatahtlikku tagasipöördumist Serbiast, 16 Bosniast ja Hertsegoviinast ning 8 Montenegrost. Europoli sisserrändajate ebaseadusliku üle piiri toimetamise vastane Euroopa keskus toetab jätkuvalt liikmesriikides toimuvaid uurimisi. 2017. aastal korraldati Europoli toel neli ühismeetmete päeva, mille tulemusena võeti Lääne-Balkani riikides vahi alla 64 isikut. Eurojust toetab uurimisi ja süüdistuste esitamist ning pakub rändajate smugeldamist käsitleva temaatilise rühma kaudu praktilist nõu asjaomase valdkonna töötajatele.

Edasised sammud

- Kreeka ametiasutused peaksid tõhustama ELi-Türgi avalduse kohaseid tagasisaatmisi, muutes selleks eelkõige Kreeka õigusakte ning viies lõpule läbirääkimised Euroopa Varjupaigaküsimuste Tugiametiga, et võimaldada tõhusate operatsioonide läbiviimist Kreekas ja pakkuda täiendavat tuge apellatsioonikomiteedele.
- Kreeka kõigi tasandite ametiasutused peaksid tegema koostööd selle nimel, et parandada vastuvõtusutlikkust ja tingimusi esmase saabumise piirkondades.
- Liikmesriigid peaksid tagama piisava eksperditoe ELi ametitele Kreekas ja Bulgaarias.
- Asjaomased liikmesriigid peaksid vastama kõigile Kreeka esitatud seni täitmata palvetele ja tulemuslikult ümber paigutama kõik allesjäänud kõlblikud kandidaadid.
- Euroopa Piiri- ja Rannikuvalve Ameti ning Lääne-Balkani ELi mittekuuluvate riikide vahel tuleks kiiresti sõlmida lepingud.

²⁸ COM(2018) 65 final, 6.2.2018.

- Kui kõik eeltingimused on täidetud, tuleks käivitada vabatahtliku humanitaarsetel põhjustel vastuvõtmise kava, et Türgist pärit pagulased ümber asustada.
- Kasutusele tuleks võtta Türgi pagulasrahastu teine osamakse, mille täiendav eelarve on 3 miljardit eurot ning mida EL ja liikmesriigid rahastavad samadel alustel kui esimest osamakset.

Vahemere keskosa rändetee

- Toetus Itaaliale

Jätkub toetus **esmase vastuvõtu süsteemi** rakendamisele (turvakontroll, isiku tuvastamine, sõrmejälgede võtmine, registreerimine, teave, küsitlemine ja rändajate suunamine). Itaalia siseministeerium kaalub kolme täiendava vastuvõtukeskuse avamist 2018. aastal. Rändevoogude muutlikkust arvesse võttes on väga oluline, et Itaalia avaks need täiendavad keskused osana suviste erandolukordade plaanimisest.

ELi asutused pakuvad jätkuvalt märkimisväärset tuge. Itaalias töötab praegu 40 Euroopa Varjupaigaküsimuste Tugiameti lähetatud riiklikku eksperti, keda toetavad 51 ajutist töötajat ja 100 kultuurivahendajat. Nende tegevus aitab kiirendada rahvusvahelise kaitse taotluste ametlikku registreerimist ja toetada varjupaigakomisjonide tööd. Lisaks aidatakse Itaalia rakendada hiljuti vastuvõetud õigusakte,²⁹ millega tugevdatakse lapsrändajate kaitset. Euroopa piiri- ja rannikuvalve eksperdid aitavad teha saabuvate rändajate eeltuvastamise, nende kodakondsuse hindamise, turvakontrolli, sõrmejälgede võtmise ja teavitamise toiminguid. Lisaks korraldavad ametite eksperdid omavahelisi praktilisi arutelusid, et tagada tugevam seos varjupaiga- ja tagasisaatmisotsuste vahel. Alates veebruarist 2017 on Itaaliasse lähetatud mitu Europoli ekspertide rühma, kes teevad teisest julgeolekukontrolli. 2018. aasta 5. märtsi seisuga töötas Itaalias viies eri asukohas kokku 16 Europoli külalisametnikku ja 3 Europoli töötajat.

2018. aasta 7. märtsi seisuga oli Itaaliast **ümber paigutatud** 11 999 inimest, nende hulgas 174 saatjata alaealist. 224 inimest, sealhulgas 48 saatjata alaealist, kelle ümberpaigutamise taotlused on heaks kiidetud, on praegu veel Itaalias ja ootavad ümberpaigutamist peamiselt Saksamaale (137), Madalmaadesse (22), Portugali (19) Austriasse (15) ja Horvaatiasse (14). Lisaks on Itaalia saatnud 709 ümberpaigutamistaotlust (106 neist saatjata alaealiste kohta) peamiselt Saksamaale (529), Prantsusmaale (95), Madalmaadele (46) ja Portugalile (29), kuid nendele ei ole seni vastust saadud.

EL annab Itaaliale märkimisväärset **rahalist abi** rände ja piirihalduse valdkonnas. 4. juuli 2017. aasta tegevuskava³⁰ kohaselt Itaaliale reformide rakendamiseks antud vahetu täiendav finantstugi summas 35 miljonit eurot on ületatud, samuti 2017. aasta erakorraline toetus 39,92 miljonit eurot, mis eraldati vastuvõtusutlikkuse suurendamiseks esmase saabumise piirkondades ja muudes rändajate maaletuleku kohtades. Seega ulatub Itaaliale eraldatud ELi tugi kokku 189 miljoni euron. See hädaabi täiendab Itaalia riiklikele rände- ja siseküsimuste valdkonna programmidele antavat ELi toetust, mis on rohkem kui 650 miljonit eurot³¹.

²⁹ Eelkõige 2017. aasta mais jõustunud seadus nr 47/2017 (nn „Legge Zampa“), millega võeti kasutusele terviklikud, mitut valdkonda hõlmavad ja mitteinvasiivsed vanuse kindlaksmääramise menetlused, suhteliselt kiire vabatahtlike kaasamise süsteem (viimaste kuude jooksul on end kirja pannud mitu tuhat kodanikku, keda Itaalia ametivõimud koostöös EASOga praegu koolitavad) ja lühemad õiguslike menetluste tähtsajalise majutuse pakkumiseks.

³⁰ SEC(2017) 339, 4.7.2017.

³¹ Ajavahemikul 2014–2020 hõlmab see summa 387,7 miljonit eurot Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondist (sh 43,6 miljonit eurot ümberpaigutamise ja ümberasustamise jaoks) ja 266 miljonit eurot Sisejulgeolekufondist, millest 201,5 miljonit on mõeldud piiri- ja viisahaldusele ja 64,5 miljonit politseile.

Euroopa Piiri- ja Rannikuvalve Amet käivitas 1. veebruaril 2018 uue **ühisoperatsiooni Themis**, millega asendatakse Vahemere keskosas ühisoperatsioon Triton, et paremini kajastada muutusi rändes ja ennetada piiriülest kuritegevust. Ühisoperatsioonis Themis osalevad laevad jätkavad elude päästmist Vahemere keskosas. Nende ülesanne on pakkuda abi mis tahes otsingu- ja päästetöödel olenemata tegevuspiirkonnast, kui nad saavad kutse vastutavalt merepääste koordineerimiskeskuselt.

Edasised sammud

- Itaalia avab vastavalt kavandatule kolm täiendavat esmase vastuvõtu keskust.
- Koostöös Itaalia ametiasutustega määratakse kindlaks erakorralise rahastuse järgmine etapp.
- Liikmesriigid peaksid vastama kõigile Itaalia esitatud seni täitmata palvetele ja kiiresti ümber paigutama kõik allesjäänud kõlblikud kandidaadid, seades esikohale alaealsed.
- Itaalia jätkab kõigi 4. juuli 2017. aasta tegevuskavas kindlaks määratud meetmete rakendamist.

- *Liibüa ja selle piirkonnad ning rändetee äärde jäävad riigid*

Paljud rändajad on sattunud Liibüas kohutavatesse tingimustesse, samuti on smugeldamine seal eriti aktiivne. EL on olukorrale reageerides teinud intensiivset tööd rändajate esmavajaduste rahuldamiseks ja kogukondade stabiliseerimiseks ning on aidanud lõksu jäänud rändajatel koju tagasi pöörduda või juhul, kui nad vajavad kaitset, leida turvaline tee Euroopasse.

Nende inimeste arv, kellel on aidatud Liibüast lahkuda, on märkimisväärselt kasvanud pärast seda, kui loodi **Aafrika Liidu, Euroopa Liidu ja ÜRO ühine rakkerühm**,³² mis otsustas suurendada toetatud vabatahtlike tagasipöördumiste arvu Liibüast (Rahvusvahelise Migratsiooniorganisatsiooni abil)³³ ning kiirendada erakorralise transiidimehhanismi kaudu toimuvat evakueerimist (koostöös UNHCRiga). Täidetud on eesmärk korraldada veel 15 000 inimese vabatahtlik tagasipöördumine 2018. aasta veebruariks³⁴ ja 1 300 inimese evakueerimine 2018. aasta alguses. Neid jõupingutusi jätkatakse, et viia lõpule rändajate ja kinnipidamiskohtades viibivate rahvusvahelist kaitset vajavate isikute evakueerimine ning teha lõpp kohutavatele oludele, milles neid kinni peetakse.

Erakorralise transiidimehhanismi edu sõltub kaheetapilisest protsessist, millest teise käigus asustatakse Liibüast evakueeritud rahvusvahelist kaitset vajavad inimesed Nigerist ümber. Seni on ümber asustatud ainult 25 evakueeritud. On vaja kiireid jõupingutusi ümberasustamise jätkamiseks Nigerist. Liikmesriigid peaksid jätkama tihedat koostööd ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Ameti UNHCRiga ja kiirendama võetud lubaduste täitmist, et korraldada evakuatsiooni Liibüast ja seejärel inimesed kiiresti Nigerist ümber asustada. Samuti on oluline, et UNHCR annaks oma parima, et kiirendada ümberasustamisjuhtumite suunamist liikmesriikidele.

³² Rakkerühm moodustati Aafrika Liidu ja Euroopa Liidu viienda tippkohtumise ajal, mis toimus 29.–30. novembrini 2017 Abidjanis Côte d'Ivoire'is.

³³ IOM kasutab Liibüa puhul toetatud vabatahtlikule tagasipöördumisele osutades mõistet „vabatahtlik humanitaarsetel põhjustel toetatud tagasipöördumine“, et võtta arvesse Liibüasse lõksu jäänud rändajate kohutavat olukorda.

³⁴ Kogu 2017. aasta jooksul toimus 19 370 toetatud vabatahtlikku tagasipöördumist, 6 238 neist pärast evakuatsioonietapi algust (s.o 28.11.–31.12.2017).

Rakkerühma tööd toetati veebruaris ühise järelmissiooniga Tripolisse, et lahendada kitsaskohti, nagu kodakondsusega seotud piirangud. Liibüa ametiasutustega arutati selliseid küsimusi nagu vajadus lõpetada piinamine ja ebainimlik kohtlemine kinnipidamiskeskustes, meetmed rändajate meelevaldse ja süsteemse kinnipidamise järkjärguliseks lõpetamiseks ning smugeldamisvastased meetmed.

ELi Aafrika jaoks mõeldud hädaolukorra usaldusfondil on jätkuvalt oluline roll ELi töös. 26. veebruaril lepidi kokku vabatahtliku tagasipöördumise ja evakueerimise järgmises sammus uue 115 miljoni euro suuruse programmi näol, millega jätkatakse UNHCRi ja Rahvusvahelise Migratsiooniorganisatsiooni toetamist. Võttes arvesse Liibüast tagasipöördumiste praegust tempot, katavad kättesaadavad vahendid taasintegreerimistuge vaid mõne kuu ulatuses. Lisaks antakse 90 miljonit eurot segarändevoogude programmile, mis tähendab, et need organisatsioonid võivad jätkata oma kohalolu laiendamist maabumispunktides ja kinnipidamiskeskustes, et pakkuda rändajatele ja pagulastele arstiabi ja otsest abi. Selle tulemusena on 33 000 rändajat nii kinnipidamiskeskustes kui ka väljaspool saanud otsest abi näiteks tekkide, riiete ja hügieenitarvete näol. Lisaks on antud 10 000 rändajale arstiabi. Toetatud on ka rohkem kui 3 500 ümberasustatud Liibüa perekonda. Tervishoiuasutused on saanud meditsiiniseadmeid,³⁵ sealhulgas elektrigeneraatoreid ja kiirabiautosid³⁶. Tööd tehakse ka kohalike põllumajandustootjate abistamiseks, et nad saaksid tootmist kannatanud piirkondades säilitada. Seda täiendavad põllumajandustootjate suutlikkuse suurendamise meetmed, et tugevdada nende tehnilist võimekust ja kogukonna vastupidavust. Kasutusele on võetud lisavahendid liidu välistegevuse usaldusfondi täiendamiseks, et teha ÜRO inimõiguste ülemvoliniku bürooga koostööd programmis, mille eesmärk on parandada rändajate inimõiguste olukorda Liibüas. Oodata on ka muid programme. Komisjon valmistas koos Itaaliaga ette 46,3 miljoni euro suuruse programmi piirihalduse parandamiseks Liibüa piiridel. 2017. aasta detsembris kaeti see liidu välistegevuse usaldusfondi raames lepingutega ja selle rakendamine on algamas. 7. märtsil lepidi kokku täiendavas liidu välistegevuse usaldusfondi programmis, millega toetatakse Liibüa omavalitsusüksusi³⁷. Selle 50 miljoni euro suuruse programmiga parandatakse nii haavatava elanikkonna kui ka vastuvõtivate kogukondade elamistingimusi, suurendades Liibüa omavalitsusüksuste suutlikkust põhiteenuste (tervishoid, haridus, kanalisatsioon, vesi) pakkumisel. Meetmed kohandatakse vastavalt kohalike omavalitsuste vajadustele ja tihedas koostöös presidendi nõukogu ja rahvusliku kokkuleppe valitsusega. See programm loodi koostöös Itaaliaga.

Liikmesriikide panus liidu välistegevuse usaldusfondi Põhja-Aafrika harusse on olnud eluliselt oluline. Euroopa Ülemkogus toimud arutelu järel lubasid liikmesriigid täiendada usaldusfondi 158,6 miljoni euroga, millest enamik on suunatud just fondi selle haru täitmiseks. Need maksed koos ELi eelarvest eraldatava lisarahastusega on võimaldanud põhiprogrammide jätkamist 2018. aasta esimese kvartalis. Kui programmid on tõhusalt rakendatud ja saavutanud oma kavandatud mahu, tuleb neid siiski jätkata – eelkõige sellistes valdkondades nagu toetatud vabatahtlik tagasipöördumine, kaitse, piirihaldus ja omavalitsusüksuste toetamine. Seepärast on vaja lisavahendeid liikmesriikide eelarvetest, aga ka ELi eelarvest. Praeguse 2018. aasta projektitsükli ning eeldatavasti 2019. aastasse pikendatavate edukate projektide maht on 390 miljonit eurot. Kuigi 165 miljonit eurot on fondi harus alles või ELi eelarves juba märgitud või liikmesriikide poolt lubatud, on **siiski**

³⁵ IOM on toetanud kolme esmatasandi tervishoiukeskust Sabhas (teenindavad 32 000 inimest) ja ühte Qatrounis (teenindab 3 500 inimest).

³⁶ ÜRO Arenguprogramm on saatnud mitu kiirabiautot Murzuqi ja Kufra omavalitsusüksustesse ja on alustanud Benghaziis asuva kliiniku taastamist.

³⁷ http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-5144_en.htm

puudu veel 225 miljonit eurot. Tuleb märkida, et see katab otseselt Liibüaga seotud tegevust, kuid ka fondi kahe muu haru raames tehtaval töö (näiteks taasintegreerimisel) on tohtu mõju ELi tegevuse tõhususele Liibüas.

Jätuvad ELi jõupingutused kahe **Liibüa rannikuvalveüksuse** toetamiseks. Operatsiooni Sophia käigus on seni saanud väljaõppe 201 Liibüa rannikuvalve töötajat, sealhulgas viie patrull-laeva meeskonnad, kelle koolitus põhines mere- ja kaldategevuse kombinatsioonil. Praegu kavandatakse kaldatoiminguid käsitleva koolituse jätkamist kogu 2018. aasta vältel ning järelevalve tugevdamist. Esimene aruanne esitati 2018. aasta märtsi alguses. Vahemere piirkonna võrgustiku „Seahorse“ raames on Malta korraldanud otsingu- ja päästetööde alast koolitust ning täienduskoolituse viib läbi Itaalia. Meritsi toimuvat ebaseaduslikku rännet käsitleva turvalise teabevõrgu loomine Vahemerel on jõudmas lõppjärku ning võrk peaks käivituma 2018. aasta teisel poolel. EL toetab ka Itaalia ja Liibüa rannikuvalveüksuste koostööd, et hinnata otsingu- ja päästetööde alast suutlikkust ja teha teostatavusuuring merepääste koordinatsioonikeskuse loomise kohta Liibüas.

Jätub töö teabe kogumise ja teabevahetuse parandamiseks ELi ametite vahel. Koostamisel on katseprojekt eesmärgiga toetada ELi asutuste ja operatsiooni EUNAVFOR MED Sophia töötajate otsest koostööd kuritegevusalase teabe üksuses, mis on osa operatsioonist, et optimeerida asjakohase õigusliku pädevuse alusel operatsiooni Sophia käigus kogutud teabe kasutamist kuritegevuse ennetamisel, uurimisel ja süüdistuste esitamisel. ELi piirihalduse abimissioon Liibüas on seadnud Tripolis sisse väikesemahulise esinduse, kus praegu töötab rotatsiooni korras viis operatiivtöötajat. 2017. aasta jooksul on esindus süvendanud koostööd Liibüa ametiasutustega ning on muu hulgas aidanud neil ette valmistada Liibüa piirihalduse reforme. Esindust laiendatakse nii pea, kui julgeolekutingimused seda võimaldavad.

EL jätkab vastavalt nõukogu 2017. aasta juuli järeldustele³⁸ tööd kaasava **poliitilise ülemineku** saavutamiseks Liibüas.

- *Rändetee äärde jäävad riigid*

Jätub töö Aafrika rändeteede alguspunktiks olevate ja selle äärde jäävate riikidega. Detsembris 2017 kiideti **ELi Aafrika usaldusfondi** raames heaks veel 28 programmi, mille kogumaht on 468,27 miljonit eurot. Meetmete hulgas on projektid, mille eesmärk on tugevdada haavatavate kogukondade vastupanuvõimet ja luua töökohti nii noortele kui ka vastuvõtvates kogukondades, ning võidelda rändajate ebaseadusliku üle piiri toimetamise ja inimkaubandusega. Uusimad, veebruaris 2018 kokku lepitud programmid keskenduvad rändajate kaitsele Sahelis, toetatud vabatahtlikule tagasipöördumisele Liibüast, rändajate jätkusuutlikule taasintegreerimisele, evakueerimisele ja ümberasustamise toetamisele ning tagasipöörduvate rändajate jätkusuutlikule taasintegreerimisele Etioopias.

Oluline on tööd liidu välistegevuse usaldusfondi raames jätkata. Fond on nüüdseks oma kolme haru (Saheli ja Tšaadi järve piirkond, Aafrika Sarv ja Põhja-Aafrika) all heaks kiitnud kokku 147 programmi kogumahuga rohkem kui 2,5 miljardit eurot. Lepingud on sõlmitud veidi rohkem kui 1,5 miljardi euro kohta. 2017. aasta prioriteet oli Põhja-Aafrika, kuid tervikliku strateegia jaoks on väga tähtis jätkata tööd ka teistes harudes. **Saheli ja Tšaadi järve piirkonna haru** tulevaste meetmete ettevalmistamise hinnanguline maksumus on 775 miljonit eurot, millest on seni tagatud 201 miljonit. **Aafrika Sarve haru** tulevaste

³⁸ Nõukogu 17. juuli 2017. aasta järeldused Liibüa kohta (dokument 11155/17).

meetmete ettevalmistamise hinnanguline maksumus projektide osas on 904 miljonit eurot, samal ajal kui vahenditena kättesaadav summa on 469 miljonit eurot³⁹. Seega on kahe haru rahastuspuudujääk 2018.–2019. aastal kokku 1 miljard eurot. Ettevalmistatavad projektid keskenduvad rändealase dialoogi toetamisele, põhiteenuste kättesaadavusele, pagulaste kaitsele ja pikaajalistele arenguvajadustele, inimkaubanduse ja rändajate ebaseadusliku üle piiri toimetamise ennetamisele ning rändajate taasintegreerimisele pärast nende tagasipöördumist. Fondi neid kahte haru rahastatakse Euroopa Arengufondist ja ELi eelarvest, mistõttu on näha, et surve rändega seotud rahastusele jaotub usaldusfondi eri harude vahel ning et praegu kättesaadavatest vahenditest ja ELi reservidest ei piisa kindlaksmääratud vajaduste katmiseks.

Samal ajal on **välisinvesteeringute kava** ja selle Euroopa Kestliku Arengu Fond äratanud suurt huvi partnerriikide finantsasutuste hulgas. Vastus esimesele kutsel kavandatud investeerimisprogrammide esitamiseks tagatisfondi esimesel kahel investeerimissuunal („Säästev energia ja ühenduvus“ ning „Mikro-, väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate rahastamine“), on ootusi märkimisväärselt ületanud. Saadud ettepanekute väärtus ületab juba praegu tagatisfondi üldist suutlikkust kõigi viie investeerimissuuna osas. Tagatisfondi vastu on huvi tundnud ka kolmandad osapooled, nagu Bill ja Melinda Gates'i sihtasutus, mis teatas hiljuti lubadusest panustada 50 miljonit USA dollarit. Tagatisfond vajab siiski veel täiendavaid panuseid, et nõudlusele vastata. ELi 2017. aastal antud tugi segarahastatud meetmetele sellistes valdkondades nagu transport, energia, keskkond, põllumajandus, linnaplaneerimine ja kohalikud ettevõtjad, peaks ligi meelitama avaliku ja erasektori investeeringuid kokku umbes 9,6 miljardi euro ulatuses, neist 5,6 miljardit eurot 30 suurprojekti jaoks Sahara-taguses Aafrikas. Sellest tulenevalt tuleks kaaluda rahastuse suurendamist välisinvesteeringute kava raames: liikmesriikide panused on kasvava nõudluse rahuldamiseks äärmiselt olulised.

Rahastamine on otsustava tähtsusega mõju avaldamiseks kohapeal. Nii näiteks on ELi tugi olnud väga oluline **Nigeris**, kus on püütud vähendada läbi Agadezi kulgevate ebaseaduslike rändajate arvu. See arv vähenes keskmiselt 340 inimeselt päevas 2016. aastal 40–50 inimeseni päevas 2017. aastal. Tegevust on alustanud ühine uurimisrühm Nigeri politsei operatiivse ja kohtualase võimekuse tugevdamiseks. Selle töö tulemusena esitati 2017. aastal riigiprokuratuurile 76 inimkaubanduse ja rändajate smugeldamisega seotud kriminaalasja. Lisaks õnnestus lammutada 7 riigisisest ja 12 rahvusvahelist kuritegelikku võrgustikku ning arestida 29 sõidukit ja 6 mootorratast. Selleks et sarnaseid rändajate smugeldamise vastu suunatud ELi liikmesriikide ja kolmandate riikide vahelise õiguskaitsekoostöö vorme korrata, on välja kuulutatud projektikonkurss toetuse saamiseks Põhja-Aafrika piirkonnale suunatud meetmetele. Samal ajal annab EL selleks, et pakkuda rändajate ebaseaduslikule üle piiri toimetamisele alternatiivseid sissetulekuallikaid, toetust Põhja-Nigeri kohalikele kogukondadele. Ühine julgeoleku- ja kaitsepoliitika tsiviilmissioon „EUCAP Sahel Niger“ on alates 2017. aasta novembrist korraldanud korrapäraseid kohapealseid külastusi piirkonda, et kaardistada ebaseaduslike rändevooge, analüüsida suundumusi ja rändeteid, hinnata vajadusi, rakendada projekte ning pakkuda koolitust ja toimetada kohale varustust. Seda missiooni on nüüd tugevdatud, et tõhustada tööd rändajate ebaseadusliku üle piiri toimetamise, inimkaubanduse ning uimastite ja relvadega kaubitsemise vastu. Missiooni töö võetakse kokku 16. märtsil Nigeri valitsuse korraldatud ministrite konverentsil, kus osalevad Saheli piirkonna riigid, EL ja mitu liikmesriiki.

³⁹ See sisaldab ELi usaldusfondi Aafrika Sarve haru praegu kättesaadavaid vahendeid ja piirkonna vahehindamisega seotud võimalikku 146 miljoni euro suurust eraldist.

ELi, Aafrika Liidu ja G5 Saheli⁴⁰ 23. Veebruaril 2018 Brüsselis korraldatud kõrgetasemeline rahvusvaheline konverents, kus arutati **Saheli piirkonna** julgeolekut ja arengut, tõi kokku 32 riigipead ja valitsusjuhti ELi ja G5 Saheli riikidest ning lisaks ÜRO, Aafrika Liidu ja paljude teiste partnerite esindajad. Konverentsil keskenduti Saheli äärealade, piiriüleste ja ebastabiilsete piirkondade stabiilsusele ja stabiliseerimisele. EL toetas G5 Saheli ühendvägesid 2017. aastal 50 miljoni euroga Aafrika rahutagamisrahastu kaudu ning võttis konverentsil kohustuse eraldada veel 50 miljonit eurot, et toetada võitlust terrorismi, uimastikaubanduse, rändajate ebaseadusliku üle piiri toimetamise ja inimkaubanduse vastu. Konverentsi tulemusena lubati eraldada kokku 414 miljonit eurot, et toetada G5 Saheli ühendvägesid, mis saavad lisatuge ka kolmelt ühise julgeoleku- ja kaitsepoliitika missioonilt Sahelis.

Lisaks sellele on tõhustatud tööd ebaseadusliku üle piiri toimetamise võrgustike lammutamiseks **Aafrika Sarvel**, jätkates ELi Aafrika usaldusfondi rahastatud Hartumi protsessi piirkondliku talitluskeskuse loomist. Keskuse eesmärk on tõhustada ühisuurimisi, milles osalevad nii Aafrika Sarve kui ka muud riigid. Käimas on töö taristu ettevalmistamiseks, õigusliku aluse kindlaksmääramiseks ning koordinatsioonikeskuste töötajate ja kontaktametnike leidmiseks.

2017. aasta detsembris Kairos käivitatud ELi ja **Egiptuse** vaheline rändedialoog annab võimaluse tugevama ja strateegilisema rändekoostöö loomiseks osana ELi ja Egiptuse partnerluse prioriteetidest aastateks 2017–2020. Üks oktoobris 2017 kokku lepitud 60 miljoni euro suuruse programmi projektidest on allkirjastatud ja komisjon teeb tööd selle rakendamise alustamiseks. Egiptuse ametiasutused on aktiivselt osalenud tehnilisel tasandil ning praegu uuritakse võimalusi koostööks Euroopa Piiri- ja Rannikuvalve Ametiga.

Tuneesia on praegu üks neist riikidest, kust saabub Vahemere keskosa rändetee kaudu kõige rohkem rändajaid. Dialoogi on tõhustatud ja uuesti on alustatud läbirääkimisi viisalihtsustuse ja tagasivõtulepingute üle. Tuneesia saab toetust paljudest EL kahepoolsetest ja piirkondlikest koostööprogrammidest, sealhulgas ELi usaldusfondist rahastatud meetmetest. 22. veebruaril käivitati rändajate smugeldamise vastane koostööplatvorm, et toetada tihedamat koostööd piirkonna kohalike omavalitsustega.

Piirkondlikul tasandil kirjutati 2017. aasta lõpus Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi raames alla Põhja-Aafrika piirkondliku arengu- ja kaitseprogrammide toetuslepingule. See programm hõlmab Liibüat, Egiptust, Alžeeriat, Marokot ja Tuneesiat ning sisaldab UNHCRi Liibüas rakendatud projekti, mille eesmärk on parandada haavatavate rändajate ümberasumisvõimalusi⁴¹.

Vahemere lääneosa rändetee

Maroko teeb jõupingutusi ebaseadusliku rände ennetamiseks, tehes piirivalvealast koostööd eelkõige Hispaaniaga. Volinik Avramopoulou visiit Rabati novembris 2017 andis võimaluse alustada uuesti koostööd piirihaldussuutlikkuse suurendamise abipaketi koostamiseks. Paketti rahastatakse vahenditest, mille EL on Maroko rändepoliitika toetuseks juba eraldanud

⁴⁰ Gruppi kuulub 5 Saheli piirkonna riiki: Burkina Faso, Mali, Mauritania, Niger ja Tšaad.

⁴¹ 2016. aasta tööprogrammi alusel on Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi panus Põhja-Aafrika piirkondliku arengu- ja kaitseprogrammi 7,5 miljonit eurot, millest 1,2 miljonit on seotud Liibüas rakendatavate meetmetega. See on järg 10 miljoni euro suurusele toetusele, mis eraldati Põhja-Aafrika piirkondliku arengu- ja kaitseprogrammile Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi 2015. aasta tööprogrammi alusel.

(detsembris 2017 eraldati 35 miljonit eurot, mille esimene osa maksti viivitamata välja). Lisaks selle kiitis ELi usaldusfond detsembris 2017 heaks uue programmi (4,85 miljonit eurot), mille eesmärk on tugevdada rändajate, pagulaste, ümberasustatud isikute ja vastuvõtivate kogukondade kaitset ja vastupanuvõimet Marokos. See programm on kooskõlas Maroko riikliku migratsioonistrateegiaga ning aitab kodanikuühiskonna osalejatel tagada rändajatele teadlikkuse nende õigustest ja juurdepääsu õigusnõustamisele ning edendab rändajate integreerumist Maroko ühiskonda. Maroko lubas novembris toimunud rändeteemalisel arutelul alustada uuesti läbirääkimisi tagasivõtulepingu üle.

Alžeeria kodakondsusega ebaseaduslikult Euroopasse saabuvate rändajate arv on suurenenud, kuid absoluutarvudes jääb see näitaja siiski väikeseks. Alžeeria on endiselt oluline transiidiriik ebaseadusliku rände teel Marokosse ja Liibüasse ning hiljutine teave osutab rändevoogude ümbersuundumisele Malist ja Nigerist Alžeeriasse. Assotsiatsioonikomitee 2017. aasta detsembri kohtumisel tõsteti esile vajadust tõhustada dialoogi ja koostööd rände ja liikuvuse valdkonnas. ELi ja Alžeeria neljas mitteametlik rändeteemaline dialoog toimus 28. veebruaril. Alžeeria osaleb praegu piirkondlikes rändeprogrammides (nt Põhja-Aafrika piirkondlik arengu- ja kaitseprogramm, Euromed Migration), kuid koostöö ELiga ei ole veel viinud riigipõhiste meetmete võtmise või ELi Aafrika usaldusfondist rahastatavate projektide esitamiseni.

Edasised sammud

- Rakendatakse kõik käimasolevad projektid Liibüas ja tagatakse järjepidevus, leppides vajaduse korral kokku nende teises etapis.
- Jätkatakse koostööd ELi, Aafrika Liidu ja ÜRO rakkerühmaga, et aidata inimestel Liibüast lahkuda, ning Liibüa ametivõimudega, et lõpetada rändajate süstemaatiline kinnipidamine.
- ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Amet ja liikmesriigid jätkavad jõupingutusi evakueerimiseks ja ümberasustamiseks erakorralise transiidimehhanismi kaudu ning liikmesriigid viivad ümberasustamislubadused kiiresti täide.
- Olulistes riikides luuakse ühised uurimisrühmad.
- Tihendatakse koostööd Maroko, Tuneesia ja Alžeeriaga ning samal ajal jätkatakse jõupingutusi tagasisaatmis- ja tagasivõtmislepingute sõlmimiseks.
- EL ja liikmesriigid tagavad ühiselt piisavate vahendite olemasolu ELi Aafrika usaldusfondi kolme haru jaoks, et täita kõik tekkivad rahastamispuudujäägid.

4. TAGASISAATMINE JA TAGASIVÕTMINE

Komisjoni 2017. aasta detsembri tegevuskavas seatud eesmärk jõuda kolme partnerriigiga kokkuleppele **tagasisaatmise ja tagasivõtmise korra** suhtes, on täidetud. Pärast tagasisaatmise standardset töökorda käsitleva lepingu sõlmimist Bangladeshiga on samalaadsele kokkuleppele jõutud kahe olulise riigiga Sahara-taguses Aafrikas ja ühega Ida-Aafrikas. Kõik need meetmed on praegu rakendamisel. Käimas on tehniliste takistuste ja asjakohaste lahenduste kaardistamine, et kiirendada praktilisi tegevusi, nagu tuvastusmissioonid ja ühised tagasisaatmisoperatsioonid. Samuti käib töö edasiste praktiliste korralduste ja täiemahuliste tagasivõtulepingute sõlmimiseks Sahara-taguse Aafrika riikidega. See toimub tihedas koostöös liikmesriikidega ning kasutusele võetakse kõik vajalikud hoovad ja vahendid.

Kahepoolne koostöö **Aasia** riikidega on selles valdkonnas süvenenud. ELi ja Afganistani ühiskomitee esimesel kohtumisel 8. veebruaril 2018 arutati rändeküsimusi ja sealhulgas seda, kui oluline on tagasisaatmisprotsessi sidumine taasintegreerimisega. Bangladeshiga kokku lepitud standardne töökord on rakendamisel. Pärast detsembris 2017 toimunud ELi ja Bangladesh ühise tööühma esimest kogunemist on peetud mitu järgmist kohtumist rakendamisküsimuste arutamiseks. Protsess on hästi käima läinud ja tagasisaated toimuvad. Pakistaniga on tehtud edukat koostööd tagasivõtutaotluste menetlemise elektroonilise platvormi loomisel. Käimas on kontaktide loomine Iraani ja teiste oluliste riikidega, et valmistada ette võimalikke rändelaseid dialooge.

Neid arutelusid toetatakse praktiliste meetmetega. Kõik komisjoni poolt heaks kiidetud erimeetme kohased programmid, millega toetatakse **tagasipöördujate taasintegreerimist** Afganistanis ja Bangladeshis, olid 2017. aasta detsembriks käivitatud. Afganistani suurim toetusprogramm (39 miljonit eurot) algas 2017. aasta lõpus ja sisaldas abi tagasipöördujaid ja riigisisesid põgenikke käsitleva poliitikaraamistiku väljatöötamiseks ja rakendamiseks ning piirkondlike taasintegreerimiskavade koostamiseks. 2018. aasta veebruari lõpuks oli 406 Afganistani tagasipöördujat saanud saabumisejärgset abi, sealhulgas arstiabi ja psühhosotsiaalset tuge, transpordiabi lõppsihtkohta jõudmiseks ja ajutise majutuse. Varsti järgnevad sellele kogukondi toetavad arendusmeetmed. Neid meetmeid tugevdatakse septembris 2017 vastu võetud erimeetmetega, millega eraldati 196 miljonit eurot Afganistani, Pakistani, Iraani, Iraagi ja Bangladeshiga peetava rändedialoogi toetuseks. Meetmete eesmärk on lahendada pikaleveninud suundumused ja rändega seotud lühiajalisi, keskmise pikkusega ja pikaajalisi probleeme Aasias ja Lähis-Idas.

Viisalihtsustuse ja tagasivõtulepingute alased läbirääkimised on jätkunud ka **Tuneesia** (esimene voor toimus 28. novembril 2017, kolmas voor on kavandatud aprilliks) ja **Hiinaga** (esimene voor). Maroko lubas novembris 2017 toimunud rändeteemalisel arutelul alustada uuesti läbirääkimisi tagasivõtulepingu üle, mis on kolmeks aastaks ootele jäänud. Komisjonil on alates 2002. aastast volitused tagasivõtulepingu üle peetavateks läbirääkimisteks **Alžeeriaga**, kuid need läbirääkimised ei ole edenenud.

Euroopa Piiri- ja Rannikuvalve Amet toetab üha suuremat arvu tagasisaatmisoperatsioone. Alates 2017. aasta oktoobri keskpaigast on amet toetanud 135 operatsiooni, mille käigus on tagasi saadetud rohkem kui 5 000 inimest. Peamised osalejad olid Lääne-Balkani riigid, Tuneesia, Gruusia ja Pakistan, ning suurima arvu operatsioonidega olid seotud Saksamaa, Itaalia, Prantsusmaa, Belgia ja Austria⁴². Ameti toetust liikmesriikide tagasisaatmisoperatsioonidele tugevdatakse edaspidi veelgi. Ameti tööks on liikmesriikide tagasisaatmisvajaduste ja -suutlikkuse kaardistamine, kontaktametnike lähetamine liikmesriikidesse ja tagasisaatmisoperatsioonide algatamine. Jaanuaris 2018 peeti liikmesriikidega kõrgetasemeline kohtumine tagasisaatmise teemal, et julgustada neid kõiki võimalusi täies mahus kasutama. Komisjon on paralleelselt toetanud liikmesriikide sihtalgatust Euroopa lähenemisviisi arendamiseks Euroopa tagasisaatmis- ja taasintegreerimisvõrgustiku kaudu ning on algatust toetanud 15 miljoni euroga. Kõnealune võrgustik hakkab täies mahus toimima 2018. aasta suvel. Seda juhivad Madalmaad ja selles osalevad 13 muud liikmesriiki ja kaks assotsieerunud riiki. Seda tööd tuleb jätkata, et täita komisjoni 2017. aasta detsembri tegevuskavas seatud eesmärgid.

⁴² Aruandeperiood 16.10.2017–7.3.2018; allikas: *Frontex Application Return*.

Lisaks tugevdati täiendava rahastusega olemasolevaid tagasisaatmise ja taasintegreerimise projekte, nagu kolmandatele riikidele suunatud tagasisaatmisalane Euroopa integreeritud lähenemisviis ja Euroopa tagasisaatmise kontaktametnike võrgustik, et vastata suurenenud nõudlusele. Täpsel ja kiirel statistilisel teabel võib olla oluline roll tagasisaatmise ja tagasivõtmise haldamise edendamises. **Statistika** saamises liikmesriikidelt esineb siiski veel olulisi lünki ja viivitusi. Komisjon kaalub rännet ja rahvusvahelist kaitset käsitleva statistika kogumist ja regulaarsust käsitlevate ELi eekirjade muutmist, et tagada terviklik ülevaade ja kõrvaldada mõned kindlaks tehtud puudused.

Viisaeeskirja muutmise ettepaneku kontekstis teeb komisjon täna ettepaneku tugevdada viisapoliitika kasutamist vahendina, millega edendada tagasisaatmise ja tagasivõtmise alast koostööd kolmandate riikidega. Kui kolmandad riigid ei tee piisavalt koostööd tagasisaatmise ja tagasivõtmise valdkonnas, kehtestatakse nende kodanike viisataotluste suhtes rangemad tingimused.

Edasised sammud

- Edasimineku partnerriikidega peetavates läbirääkimistes tagasivõtulepingute ja tagasisaatmiskorra üle.
- Liikmesriigid kasutavad täies mahus ära hiljuti kokku lepitud tagasisaatmis- ja tagasivõtukorda, suurendades asjaomastele riikidele suunatud tagasivõtutaotluste arvu.
- Parandatakse rännet ja rahvusvahelist kaitset käsitleva statistika esitamist.
- Euroopa Parlament ja nõukogu kiirendavad läbirääkimisi komisjoni 14. märtsi ettepaneku üle viisaeeskirja muutmiseks.

5. TUGEVDATUD VÄLISPIIRI HALDAMINE

Välispiiri haldamise ajakohastamine on osa 2017. aasta detsembri tegevuskavast. Euroopa Piiri- ja Rannikuvalve Amet toetab jätkuvalt liikmesriike ühisoperatsioonide kaudu peamistel rändeteedel Vahemere idaosas, keskosas ja lääneosas ning Lääne-Balkanil. Ta on sinna lähetanud üle 1 350 piirivalveametniku ja muu töötaja.

2018. aasta operatiivtegevuse lubadustes on leitud tõsiseid puudujääke. Antud lubadused hõlmavad ainult 49 % ekspertidest ja 44 % tehnilistest vahenditest maismaapiiriga seotud tegevuste puhul. Merepiirioperatsioonide puhul on võimalik tagada 85 % ekspertide olemasolu, kuid ainult 51 % tehnilistest vahenditest. Need märkimisväärsed puudujäägid võivad oluliselt piirata 2018. aastaks kavandatud meetmete rakendamist. Amet korraldab peagi kõrgetasemelise kohtumise liikmesriikide ja komisjoniga, et parandada kohustuste võtmise protsessi.

Kohustusliku **kiirreageerimisreservi** alaline pidevvõimekus on peaaegu saavutatud – 27 liikmesriiki on nimetanud oma piirivalvurid. See moodustab 99 % nõutud reservi koosseisust (1 481 ametnikku 1 500st).

Kuigi mõned täiendavad lubadused on kinnitatud, ei ole kahjuks tehtud märgatavaid edusamme **kiirreageerimisvahendite reservi** osas. **ELi rahastus** on jätkuvalt kättesaadav ameti vajadustele vastava varustuse jaoks. Lisaks 2015. ja 2017. aastal eraldatud 208 miljonile eurole kaalub komisjon täiendavate vahendite eraldamist liikmesriikidele 2018.

aastal. Liikmesriigid peaksid nüüd tõhustama oma jõupingutusi varem eraldatud rahaliste vahendite rakendamiseks, et nende varade abil saaks oluliselt parandada seniseid puudujääke.

Ameti töö peamine valdkond on **haavatavuse hindamise** väljatöötamine, et tuvastada puudused liikmesriikide piirikontrollis. 2017. aasta esitati 37 soovitus, kuid seni on teatatud ainult kuue täitmisest. Liikmesriigid peavad täitma kõik 2017. aastal esitatud soovitused ja amet peab võtma kasutusele toimiva järelevalvemehhanismi, et tagada nende täielik rakendamine. Amet viib praegu läbi haavatavuse hindamise 2018. aasta tsükli.

Euroopa piiri- ja rannikuvalvet käsitlevas määruses⁴³ on kindlaks määratud **Euroopa integreeritud piirihalduse** mõiste ja pandud ametile kohustus koostada Euroopa integreeritud piirihalduse tehniline ja tegevusstrateegia. Komisjon korraldas sel eesmärgil 2017 aasta jooksul⁴⁴ erikohtumisi Euroopa Parlamendi ja liikmesriikidega. Nende kohtumiste tulemusena on kindlaks määratud Euroopa integreeritud piirihalduse strateegia koostamiseks vajalikud põhielemendid. Selle protsessi järgmise etapina ei tohiks 6. lisas esitatud Euroopa integreeritud piirihalduse strateegia koostamise põhielemendid toimida ainult suunisena Euroopa Piiri- ja Rannikuvalve Ametile Euroopa integreeritud piirihalduse tehnilise ja tegevusstrateegia ning liikmesriikidele riiklike strateegiate ettevalmistamiseks, vaid peaksid olema täiendavaks aluseks aruteludel Euroopa piiri- ja rannikuvalve edasise arengu võimaliku stsenaariumi üle, nagu on sätestatud komisjoni teatises tulevase mitmeaastase finantsraamistiku kohta⁴⁵. Euroopa Piiri- ja Rannikuvalve Amet peaks töötama tehnilise ja tegevusstrateegia koostamise nimel ja liikmesriigid peaksid nüüd alustama oma vastavate riiklike strateegiate ettevalmistamist integreeritud piirihalduse jaoks.

EL on viimastel kuudel saavutanud edu oma töös kahe olulise ja uue **IT-süsteemi** ettevalmistamisel välispiiride haldamise valdkonnas. Esiteks jõustus 2017. aasta detsembris riiki sisenemise ja riigist lahkumise süsteemi käsitlev määrus ja komisjon loodab, et süsteem rakendub täielikult 2020. aasta lõpuks. Teiseks on edasi liikunud institutsioonidevahelised läbirääkimised ELi reisiinfo ja -lubade süsteemi loomiseks, mis võimaldab julgeoleku-, ebaseadusliku rände ja rahvaterviseriskide hindamist enne viisavabalt reisivate isikute Schengeni alale saabumist. Seega saaks süsteemi kasutusele võtta kohe pärast riiki sisenemise ja riigist lahkumise süsteemi kehtestamist. Euroopa Parlament ja nõukogu on samal ajal saavutanud edu aruteludes piiri-, rände- ja julgeolekusüsteemide koostalitlusvõime üle.

Järgmised sammud

- Asjaomased liikmesriigid rakendavad haavatavuse hindamisel 2017. aastal antud soovitused kiiresti ja täielikult.
- Liikmesriigid täidavad viivitamata puudujäägid, mis on seotud Euroopa Piiri- ja Rannikuvalve Ameti koordineeritud ja 2018. aastaks kavandatud operatiivtegevusega ELi välispiiridel.
- Euroopa Piiri- ja Rannikuvalve Amet koostab lähikuudel 6. lisas esitatud põhielementide alusel Euroopa integreeritud piirihalduse tehnilise ja tegevusstrateegia ning liikmesriigid tagavad vastavate riiklike strateegiate koostamise.

⁴³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 14. septembri 2016. aasta määrus (EL) nr 2016/1624.

⁴⁴ Komisjoni kolmas aruanne Euroopa Parlamendile, Euroopa Ülemkogule ja nõukogule Euroopa piiri- ja rannikuvalve toimivuse tagamise kohta, COM (2017) 219 final, 2.5.2017.

⁴⁵ Uus tänapäevane mitmeaastane finantsraamistik Euroopa Liidu jaoks, mis võimaldab tõhusalt saavutada tema prioriteete ka pärast 2020. aastat, COM(2018) 98 final, 14.2.2018.

6. ÜMBERPAIGUTAMINE, ÜMBERASUSTAMINE JA MUUD SEADUSLIKUD VÕIMALUSED

Tingimustele vastavate taotlejate **ümberpaigutamise**ga on liikmesriigid andnud hindamatu panuse selgelt rahvusvahelist kaitset vajavate isikute aitamisest ning leevendanud survet nende liikmesriikide varjupaigasüsteemidele, kes võtavad vastu palju pagulasi. ELi ümberpaigutamise kava on kaks aastat edukalt rakendatud. Selle abil on aidatud pagulastel uut elu alustada ja tagatud, et liikmesriigid jagavad omavahel vastutust. Nüüdseks on ümberpaigutatud rohkem kui 96 % kõigist ümberpaigutamise tingimustele vastavatest Itaalias ja Kreekas registreeritud taotlejatest. Komisjon on meenutanud liikmesriikidele nende õiguslikke kohustusi ja kutsunud neid liikmesriike, kes ümberpaigutamisest osa ei ole võtnud, seda viivitamata tegema. Komisjon algatas 2016. aasta juulis rikkumismenetlused ja otsustas 7. detsembril 2017 kaevata Tšehhi Vabariigi, Ungari ja Poola Euroopa Kohtusse, kuna need kolm liikmesriiki rikkusid jätkuvalt oma õiguslikke kohustusi.

Ümberasustamine võimaldab ELil ja selle liikmesriikidel täita nii kohustust aidata rahvusvahelise kaitse vajajaid kui ka vähendada ebaseadusliku rände stiimuleid. Aastal 2015 kokku lepitud 22 504st ümberasustamisest⁴⁶ oli 8. detsembriks 2017 lõpule viidud rohkem kui 86 %. Sel kuupäeval lõppes ka kõnealuse kava finantstoetus. 19 432 rahvusvahelist kaitset vajavat inimest peamiselt Türgist, Jordaaniast ja Liibanonist, aga ka muudest kolmandatest riikidest asustati ümber 21 liikmesriiki ja nelja assotsieerunud riiki⁴⁷.

Komisjoni 2017. aasta septembri soovitus⁴⁸ kohaselt annab uus kava, mille alusel asustatakse 31. oktoobriks 2019 ümber vähemalt 50 000 rahvusvahelist kaitset vajavat isikut ja mida toetatakse ELi eelarvest 500 miljoni euroga, uut hoogu ELi ümberasutamise alastele jõupingutustele. Liikmesriigid on reageerinud soovitusel positiivselt. Siiani on 19 liikmesriigilt laekunud lubadusi ligikaudu 40 000 inimese vastuvõtmiseks,⁴⁹ mis teeb sellest ELi ja liikmesriikide seni suurima ühisprojekti ümberasustamise vallas. Praegu tuleks pöörata erilist tähelepanu ümberasustamisele prioriteetsetest piirkondadest, nagu Türgi, Jordaania ja Liibanon ning Vahemere keskosa rändetee äärsed Aafrika riigid. Liikmesriigid on võtnud kohustuse rohkem kui 27 000 süürlase ümberasustamiseks Türgist, Jordaaniast ja Liibanonist ning ligikaudu 7 000 inimese ümberasustamiseks Vahemere keskosa rändetee äärsetest riikidest. Kümme liikmesriiki on ELi uue ümberasustamiskava alusel juba 1 855 inimest ümber asustanud⁵⁰. Komisjon kutsub ülejäänud liikmesriike esitama oma lubadusi, et saavutada seatud eesmärk asustada ümber 50 000 inimest.

Komisjon kutsub liikmesriike üles rakendama oktoobriks 50 % oma lubadustest – see on detsembri tegevuskavas seatud eesmärk. Lisaks lubatud ümberasustamistele kõigist prioriteetsetest piirkondadest tuleks kiiresti keskenduda nende inimeste ümberasustamisele, kes on erakorralise transiidimehhanismi abil Liibüast Nigerisse evakueeritud.

⁴⁶ Nõukogu 20. juuli 2015. aasta järeldused („20 000 selgelt rahvusvahelist kaitset vajava isiku ümberasustamise kohta mitmepoolsete ja riigi tasandi kavade abil“), dokument 11130/15.

⁴⁷ Austria, Belgia, Eesti, Hispaania, Horvaatia, Iirimaa, Island, Itaalia, Leedu, Liechtenstein, Luksemburg, Läti, Madalmaad, Malta, Norra, Portugal, Prantsusmaa, Rootsi, Rumeenia, Saksamaa, Soome, Šveits, Taani, Tšehhi Vabariik ja Ühendkuningriik.

⁴⁸ Komisjoni 27. septembri 2017. aasta soovitus, milles käsitletakse seaduslike võimaluste parandamist rahvusvahelist kaitset vajavate inimeste jaoks, C(2017) 6504.

⁴⁹ Belgia, Bulgaaria, Horvaatia, Küpros, Eesti, Soome, Prantsusmaa, Iirimaa, Itaalia, Leedu, Luksemburg, Malta, Madalmaad, Portugal, Rumeenia, Sloveenia, Hispaania, Rootsi, Ühendkuningriik.

⁵⁰ Kuigi Norra ei ole ELi uue ümberasustamiskava osaline, on ta samal ajavahemikul ümber asustanud 714 pagulast. Norra riiklik kvoot 2018. aastaks on 2 120 inimest.

Kõigi ELi ümberasustamiskavade alusel on nende käivitumisest saadik ümber asustatud kokku 29 314 inimest, kelle hulgas on ka ELi-Türgi avalduse alusel Türgist ümber asustatud süürlased.

Lisaks komisjonile koostavad suunatud **seadusliku rände katseprojekte** mitu liikmesriiki, kes on huvitatud ajutiste ja pikaajaliste rändekavade kasutamisest, mis põhinevad tööturu vajadustel ning liikmesriikide ja valitud kolmandate riikide pakkumistel. Komisjon kutsub liikmesriike üles esitama konkreetseid pakkumisi (geograafilise rõhuasetusega Aafrika riikidele), et alustada arutelusid valitud kolmandate riikidega.

Euroopa Parlament ja nõukogu peaksid jätkama jõupingutusi, et jõuda **ELi sinise kaardi** ettepaneku osas kompromissile, mis looks tõelist lisaväärtust ning vastaks ühisele eesmärgile kõrgema tasandi kutseoskustega töötajate ligimeelitamiseks.

Selleks et edendada tööturule integreerimist, allkirjastasid komisjon ning Euroopa sotsiaal- ja majanduspartnerid 2017. aasta detsembris **integratsioonipartnerluse** deklaratsiooni⁵¹. Selles määrati kindlaks komisjoni ning sotsiaal- ja majanduspartnerite olulised põhimõtted ja kohustused, mille kohaselt toetatakse ja tugevdatakse ELis seaduslikult elavate pagulaste ja rändajate võimalusi tööturule integreerumiseks. Lisaks sellele kaasab komisjon sotsiaal- ja majanduspartnerid vastastikuse õppimise tegevustesse selles valdkonnas. Partnerlus tõstab esile veel ühe komisjoni meetme – kolmandate riikide kodanike kutsekirjelduse koostamise ELi vahendi⁵². See veebipõhine oskuste hindamise vahend on nüüd kättesaadav kõikides ELi ja peamistes lähteriikide keeltes⁵³. Selle abil saab kaardistada individuaalseid oskusi ja oskuste nappust, toetades tööturu suuniseid edukaks integreerimiseks. Kokkuvõtte saavutatud edu hindamiseks tehakse 2018 aasta lõpus.

Komisjon käivitas 24. jaanuaril 2018 töövahendi ELi fondide kasutamiseks rändaja taustaga inimeste loimimisel,⁵⁴ et aidata riiklikel ja piirkondlikel ametiasutustel paremini kasutada ELi vahendeid oma integratsioonipoliitika rakendamisel eelkõige vastuvõtu, hariduse, tööhõive, eluaseme ja avalike teenuste kättesaadavuse valdkonnas.

Edasised sammud

- Liikmesriigid täidavad seni täitmata ümberasustamislubadused, et jõuda eesmärgini paigutada uue kava alusel ümber vähemalt 50 000 inimest, ning tegelevad kiiresti ümberasustamisega prioriteetsetest piirkondadest. Eelkõige tuleb kiiresti ümber asustada Liibüast Nigerisse evakueeritud inimesed.
- Liikmesriigid peaksid esitama konkreetseid pakkumised, et alustada valitud kolmandate riikidega arutelusid seadusliku rände katseprojektide üle.

7. KOKKUVÕTE JA EDASISED SAMMUD

Komisjon esitas 2017. aasta detsembris tegevuskava, mille eesmärk on saavutada 2018. aasta juuniks kokkulepe laiaulatusliku rändepaketi üle. Tugeva ja tervikliku ELi varjupaigasüsteemi

⁵¹ http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-5352_et.htm

⁵² Kolmandate riikide kodanike kutsekirjelduse koostamise ELi vahend on kättesaadav aadressil <https://ec.europa.eu/migrantskills/#/> Sealhulgas araabia, pärsia, puštu, keskkurdi, somaali, tigrinja ja türgi keeles.

⁵⁴ http://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/publications/guides/2018/toolkit-on-the-use-of-eu-funds-for-the-integration-of-people-with-a-migrant-background.

ülesehitamine on senisest veelgi tähtsam. See peab vastu pidama tulevastele kriisidele ning tuginema solidaarsusele ja vastutusele. Seepärast on vaja kokku leppida Euroopa ühise varjupaigasüsteemi reformis ja see ellu viia ning jätkata detsembris esitletud meetmete rakendamist.

Käesolevas aruandes kirjeldatakse mitmesuguseid meetmeid, mida toetatakse nii ELi eelarvest kui ka liikmesriikide vahenditest, et tagada Euroopa rände tegevuskava kõigi suundade tulemuslik rakendamine. Selline rahastamine on võimaldanud anda reaalselt abi miljonitele pagulastele Türgis, hallata rännet Liibüas ja selle piiride taga, teha koostööd partneritega kogu maailmas rände algpõhjuste kõrvaldamiseks, võidelda smugeldamise ja inimkaubanduse vastu ning tugevdada riiklikke rändehaldussüsteeme.

Paljusid ELi meetmeid, milles ELi eelarve paindlikkust juba maksimaalselt ära kasutatakse ja mis on osaks liidu välisrände poliitikast, tuleb tulevikus jätkata, ning need eeldavad piisavat rahastust. See tähendab rahastamist nii ELi eelarvest kui ka osamakseid liikmesriikide eelarvetest, sest valitsemispartnerluse eeldus on partnerlus ka rahastamise valdkonnas.

Liidu ja selle liikmesriikide kõige kiireloomulisem ülesanne on rahastada Türgi pagulasrahastu teist osamaket kogusummas 3 miljardit eurot. Liidu rahaline toetus, milleks komisjon kavandab praegu 1 miljardit eurot ELi eelarvest, ületab juba selgelt eelarve välistegevuse rubriigis olemasolevaid varusid. Suurem panus liidu eelarvest ei võimaldaks liidul muid rändega seotud programme tõhusalt rahastada ja üldisemalt võttes takistaks reageerimist muudele välispoliitika prioriteetidele tulevikus. Sellega seoses osutatakse käesolevas aruandes ka rahastamispuudujääkidele ELi usaldusfondi Põhja-Aafrika, Saheli ja Tšaadi järve ning Aafrika Sarve harus, mis samuti nõuavad ELi ja liikmesriikide ühiste rahaliste vahendite kasutuselevõtmist lähikuudel. Lisaks sellele rõhutatakse vajadust toetada aprillis 2017 toimunud Süüria konverentsi järgset tööd ning vajadust vastata välisinvesteeringute kava kohastele tagatisnõuetele.

Kokkuvõttes tuleks märkida, et kokkuleppe saavutamine Türgi pagulasrahastu teise osamakse rahastamise kohta samadel alustel võrreldes esimese osamaksega kinnitaks liikmesriikide soovi ELiga koostööd teha ja näitaks nende tahet võtta kasutusele tugev ja tõhus ELi rändepoliitika.